

ПЕРЕДУМОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ НА КОСАХ ПІВНІЧНО-ЗАХІДНОГО ПРИАЗОВ'Я

*Мелітопольський державний педагогічний університет ім. Б. Хмельницького,
Мелітополь, Україна*

Цікавою природною особливістю північно-західних берегів Азовського моря, які належать Україні, є піщані півострови – коси. Їх розмір збільшується в напрямку з північного сходу на південний захід. Загалом території північноазовських кіс досить привабливі для екотуристів. Тут чисте повітря, цікавий і різноманітний рослинний і тваринний світ. У цих місцях реально усамітнитися, на певний час забути про людський гамір і вихлопні гази.

В межах кіс північно-західного Приазов'я розміщені території природно-заповідного фонду України. Організація і проведення екологічного туризму на таких територіях строго регламентується Законом України «Про природно-заповідний фонд України» [1,3].

Зручною для відвідування є коса Бірючий Острів – сюди веде дорога із смт Кирилівка, яке адміністративно належить до Запорізької області. Насправді коса Бірючий Острів – це півострів, з'єднаний із сушею вузькою косою та є продовженням коси Федотової. Ландшафти лучні, прибережно-водні та піщано-степові, в яких переважають очеретяні, ситникові, куничникові, пирійні, колхідсько-осокові та покісницево-кермекові угруповання (флора півострова нараховує близько 700 видів судинних рослин). На площі 232 га у 70-80 рр. ХХ ст. створені захисні лісонасадження з маслини вузьколистої, в'язу гладкого, робінії звичайної, ясеню звичайного. Тут мешкають близько тисячі акліматизованих благородних оленів, близько 2500 ланей, 200 куланів та декілька десятків свійських коней та муфлонів, з птахів акліматизовано фазанів.

Територія Обитічної коси повністю входить Приазовського національного природного парку і є найбільшою із суходільних частин національного парку. Її особливість – значна довжина (близько 30 км) і водночас невелика ширина. Коса осередок унікальної водно-болотної і степової рослинності. Серед ендемічних видів флори трапляються кермеки Мейєра і широколистий, цмин щитконосний, пирій подовий, сиренія сиза, люцерна Котова, козельці дніпровські. На території коси гніздяться 90 видів птахів та 164 види зустрічаються у поза гніздовий період. Із тварин поширені марал асканійський, крохаль довгоносий, кроншнепи середній і великий, а також занесені до Червоної книги України кулик-сорока, казарка червоновола, гоголь, гадюка степова східна та ін. Прилегла до коси акваторія є нерестилищем низки цінних видів морських риб.

Бердянська коса має довжину 23 км і є заповідником державного значення. Загальна абсолютно заповідна територія де можливо проводити екологічний туризм знаходиться на кінці коси і становить 300 га, включно з ботанічним заказником і акваторією – 5600 га. Рослинний світ дуже

різноманітний. Зустрічається більш ніж 300 видів вищих рослин, деякі занесені до Червоної книги (осока колхидська, синеголовник приморський). Рослинний покрив представлений рослинами з потужним корінням. На захід від зони дюн характер рослинного покриву міняється, де зустрічаються переважно представники степу. Хоч коса досить багатолюдне місце, на її території живуть чи колись жили зайці, їжаки, куниці, лисиці, ласки. Мешкає велика кількість птахів: куликів, лебедів, чапель, качок, сорок, чайок, бакланів, очеретянок, і ще більше їх стає під час перельотів. Острови Великий та Малий Дзендзики, малі острови архіпелагу Астапиха – слугують місцем гніздування птахів. Всього на Бердянській косі зустрічається понад 280 видів пернатих. У морі мешкає більш ніж 70 видів різних риб [2].

Білосарайська коса – на її території розташований однойменний ландшафтний заказник, площею 616 га. Сприятливе географічне розташування коси, наявність мілководних лиманів і озер з водно-болотною рослинністю сприяє гніздуванню, розмноженню і концентрації під час міграції багатьох видів птахів. Їх налічується 158 видів, в тому числі 25 занесено до Червоної книги України. Тут розташований орнітологічний заповідник, де гніздяться мартини, крижні, кулики, гуси, лебеді. У флорі заказника зареєстровано 217 видів вищих рослин, з них 20 видів літоральної смуги, які більше в області не зустрічаються. Серед них спаржа коротко листа та тюльпан змієлистий занесені до Червоної книги України .

Крива коса – зоологічна пам'ятка природи місцевого значення.. Площа складає 5 га. Являє собою лимани з водно-болотною рослинністю. На Кривий косі гніздуються водно-болотні птахи – мартини, кулики. Колонія гідрофільних птахів, що гніздяться на стрілці Кривої коси, унікальна в масштабах Європи. На черепашкових пляжах площею в кілька гектарів гніздяться десятки тисяч птахів. У 2010 р. територія коси увійшла до складу НПП «Меотида».

Література

1. Абдураман А.Ш. Особливості рекреаційного природокористування в межах об'єктів природно-заповідного фонду Запорізької області./ Абдураман А.Ш., Котова О.В., Непша О.В., Суханова Г.П., Ушаков В.С.// Регіональні проблеми України: географічний аналіз та пошук шляхів вирішення. IV Всеукраїнська науково-практична конференція. Зб. наук. праць. – Херсон: П.П. Вишемирський, 2011. – С. 9-13.

2. Непша О.В. Природоохоронні території, як фактор збереження і стабільності Бердянської коси/О.В. Непша// Наука III тисячоліття: пошуки, проблеми, перспективи розвитку: матеріали I Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (20-21 квітня 2017 року): збірник тез. – Бердянськ: БДПУ, 2017. –С.30-31.

3. Непша О.В. Організація туристсько-екскурсійної діяльності в межах національного природного парку «Дермансько-Острозький»/О.В. Непша, В.В. Чорнобай// Основи спортивного туризму в рекреаційній діяльності: збірник наукових праць. – Харків: ХДАФК, 2016. – С. 206-210.